

Uwarunkowania społeczne rolnictwa

Zasoby siły roboczej

Liczba ludności rolniczej zdefiniowana jako liczba osób w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego wynosiła w 1996 r. 2114 osób. Analizowana kategoria ludności ulega w latach 1988-1996 zmniejszeniu (ubyło 285 os.), co przyczyniło się do spadku jej udziału w ogólnej liczbie ludności w mieście i gminie Janikowo – z 18,5 % w 1988 do 15,3 % w 1996 r. oraz obniżenia gęstości zaludnienia rolniczego (osoby/100 ha u.r.) z 44,1 os. (1988 r.) do 38.5 os. (1996 r.; por. tab. 4.10).

Zagadnienie przestrzennego rozmieszczenia ludności rolniczej w gminie Janikowo przedstawiono na podstawie odsetka ludności zamieszkałej w indywidualnych gospodarstwach rolnych w ogólnej liczbie ludności (por. tab. 4.11, ryc. 4.10). Analiza tego miernika wykazuje silne zróżnicowanie przestrzenne. Z jednej strony odnotowano sołectwa, gdzie ludność rolnicza (chłopska) nie występuje (soł. Kołuda Wielka, Głogówiec) lub jej udział nie przekracza 50 % ludności wiejskiej (soł. Kołuda Mała, Ludzisko, Dobieszewice, Trląg), a z drugiej – gdzie wielkość tego miernika przekracza 60-70 % (soł. Wierzejewice, Sielec, Góry).

Za podstawę oceny zasobów siły roboczej w rolnictwie przyjęto kategorię ludności zawodowo czynnej – zamieszkałej w rodzinach rolniczych, z uwzględnieniem podziału na osoby pracujące w gospodarstwie rolnym jak i poza nim. W celu określenia tempa i kierunków zmian zachodzących w strukturze społeczno-zawodowej przeprowadzono analizę porównawczą wydzielonych grup ludności czynnej zawodowo w latach 1988 – 1996 (por. tab. 4.10). Wykazała ona, że pomimo stabilności ogólnej liczby pracujących (proces nieopuszczania gospodarstw przez potencjalnych

migrantów) zachodzą w niej wyraźne zmiany strukturalne. Cechują się one z jednej strony wzrostem udziału ludności pracującej głównie w swoim gospodarstwie rolnym (przybyło 117 osób), a z drugiej spadkiem liczby osób pracujących głównie i wyłącznie poza swoim gospodarstwem. Taki kierunek przemian wskazuje na spadek pozarolniczej aktywności zawodowej – bezpośrednio wiąże się z problemami rynku pracy w okresie transformacji ustrojowej, z powstaniem kategorii ludności rolniczej, która straciła pracę w wyniku ograniczania zatrudnienia lub likwidacji zakładu pracy. Jest to zjawisko niekorzystne, stymulujące przeludnienie agrarne.

Osoby pracujące głównie lub wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym stanowią najważniejszą, z punktu widzenia nakładów pracy w rolnictwie, grupę ludności. Nakłady te wyrażono liczbą osób pracujących głównie w gospodarstwach rolnych w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych (por. tab. 4.11, ryc. 4.11). Miernik ten cechuje się dużym zróżnicowaniem przestrzennym, wykazującym silny związek ze strukturą wielkościową gospodarstw. Z jednej strony odnotowano występowanie sołectw o bardzo wysokich nakładach siły roboczej (powyżej 20 os./100 ha u.r. □ Kołuda Mała, Dobieszewice), a z drugiej □ gdzie analizowany miernik osiągnął już standardy Unii Europejskiej □ poniżej 10 os./100 ha u.r. (soł. Trląg oraz wielkoobszarowe gospodarstwa rolne w Głogówcu, Trlągu i Janikowie).

Nadwyżka osób pracujących w rolnictwie indywidualnym stanowi główną barierę rozwoju w gminie Janikowo. Osiągnięcie standardów zachodnioeuropejskich (gęstość zatrudnienia rolniczego poniżej 10 os. na 100 ha u.r.) wiąże się z migracją zawodową z rolnictwa do działów nierolniczych 300-350 osób obecnie pracujących głównie lub wyłącznie w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Tab. 4.10. Stan i aktywność ekonomiczna ludności zamieszkałej w gospodarstwach domowych

z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego w mieście i gminie Janikowo				
w latach 1988 i 1996				
Rok	Ludność rolnicza	Pracujący		
	ogółem	razem	głównie i wyłącznie	poza swoim
			w swoim gosp. roln.	gosp. rolnym
1988				
osoby	2399	1325	857	468
% ludności og.	18,5	10,2	6,6	3,6
na 100 ha u.r.	44,1	24,3	15,7	8,6
1996				
osoby	2114	1222	974	248
% ludności og.	15,3	8,7	7	1,8
na 100 ha u.r.	38,5	22,2	17,7	4,5
zmiany w latach 1988-1996 (1988=100)				
osoby	88	92	114	53
% ludności og.	83	85	106	50
na 100 ha u.r.	87	91	113	52
Źródło : obliczenia własne na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego w 1988 r. oraz				

w indywidualnych gospodarstwach rolnych			
---	--	--	--

Źródło: Opracowano na podstawie danych spisowych udostępnionych przez Urząd
Miasta i Gminy w Janikowie

Kwalifikacje ludności rolniczej

Analiza jakości zasobów ludzkich w rolnictwie obejmuje strukturę demograficzną oraz kwalifikacje ludności rolniczej – zespół cech wrodzonych i nabytych wywierających wpływ na działalność produkcyjną.

Ocena struktury wieku i płci ludności rolniczej (łącznie z działkami rolnymi) nie wykazała istotnych barier demograficznych w rozwoju rolnictwa – ludność w wieku do 20 lat obejmuje 31,2 %, w wieku powyżej 60 lat 17,5 % ludności rolniczej, a w grupie użytkowników gospodarstw (działek) rolnych najwyższe udziały występują w przedziałach wiekowych 40-49 lat (27,8 %) oraz 30-39 lat (22,2 %; por. tab. 4.12, 4.13). Korzystne uwarunkowania demograficzne rozwoju rolnictwa wiążą się także ze strukturą płci ludności rolniczej. Relatywnie niski wskaźnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) odnotowano jedynie w przedziale wiekowym 30-39 lat (84,3).

Porównanie danych demograficznych z lat 1988-1996 pozwala stwierdzić, że w okresie transformacji ustrojowej, w wyniku problemów na pozarolniczym rynku pracy, nastąpiło zahamowanie odpływu migracyjnego z rolnictwa, co z jednej strony przyczyniło się do wzrostu liczby osób pracujących głównie w gospodarstwach rolnych (zjawisko negatywne), a z drugiej do poprawy struktury demograficznej ludności rolniczej – wzrostu liczby osób młodych oraz obniżenia tempa defeminizacji (zjawiska pozytywne).

W grupie czynników jakości zasobów pracy w rolnictwie niskie oceny wiążą się przede wszystkim z wykształceniem ludności rolniczej – zarówno użytkowników gospodarstw, jak i pozostałych członków rodzin rolniczych (por. tab. 4.14).

W obrębie indywidualnych gospodarstw rolnych najliczniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia (44,3 %) oraz zasadniczym zawodowym (31,3 %).

Próg wykształcenia średniego (wykształcenie średnie, policealne i wyższe) przekroczony został jedynie przez 24,4 % ludności w wieku 15 lat i więcej.

Analizę wykształcenia ludności rolniczej przeprowadzono z punktu widzenia rozwoju produkcji rolniczej (wykształcenie użytkowników-kierowników gospodarstw rolnych) oraz możliwości pozarolniczej aktywności zawodowej (wykształcenie pozostałych, oprócz użytkowników, członków rodzin rolniczych). Wykazano, że barierą rozwoju rolnictwa oraz jego dostosowania się do warunków gospodarki rynkowej jest niski poziom wykształcenia użytkowników gospodarstw rolnych (wykształcenie podstawowe i bez wykształcenia – 46,5%). Ponadto zjawiskiem niekorzystnym jest odnotowana wyraźna przewaga gospodarstw prowadzonych przez osoby z wykształceniem nierolniczym (302 gosp.; wykształcenie rolnicze 170 gosp.). Przeprowadzona analiza wykazała także ograniczone – ze względu na niskie kwalifikacje ludności zamieszkałej w obrębie gospodarstw rolnych – możliwości rozwoju pozarolniczych form zatrudnienia (46,5 % ludności o wykształceniu podstawowym i bez wykształcenia).

Tab. 4.12. Ludność zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa

rolnego (działki rolnej) według wieku i płci – 1996 r.

Kategoria	Razem	W wieku							
		0-14 lat	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat i więcej
Miasto	612	130	38	98	88	83	54	39	82
%	100	21,2	6,2	16	14,4	13,6	8,8	6,4	13,4
Wieś	2789	685	207	409	384	387	242	134	341
%	100	24,5	7,4	14,7	13,8	13,9	8,7	4,8	12,2
razem Janikowo	3401	815	245	507	472	470	296	173	423

%	100	24	7,2	14,9	13,9	13,8	8,7	5,1	12,4
w tym									
Mężczyźni	1682	413	118	245	256	240	142	79	189
Kobiety	1719	402	127	262	216	230	154	94	234
wsk. Feminizacji	102,2	97,3	107,6	106,9	84,3	95,8	108,5	119	123,8

Źródło: opracowano na podstawie wyników spisu rolnego 1996 r. – Ludność związana z rolnictwem i jej aktywność

*ekonomiczna w województwie bydgoskim, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy,
1997 r.*

**Tab. 4.13. Użytkownicy gospodarstw rolnych (działek rolnych)
według wieku i płci**

Kategoria	Razem	W wieku					
		do 30 lat	30-39	40-49	50-59	60 – 64	65 lat i więcej
Miasto	152	8	28	37	28	18	33
%	100	5,3	18,4	24,4	18,4	11,8	21,7
wieś	676	58	156	193	122	59	88
%	100	8,6	23,1	28,6	18	8,7	13
razem Janikowo	828	66	184	230	150	77	121
	100	8	22,2	27,8	18,1	9,3	14,6
w tym:							
Mężczyźni	609	48	140	176	112	54	79
Kobiety	219	18	44	54	38	23	42
wsk. Feminizacji	36	37,5	31,4	30,7	33,9	42,6	53,2

*Źródło: opracowano na podstawie wyników spisu rolnego 1996 r. – Ludność
związana z rolnictwem*

**Tab. 4.14. Ludność rolnicza w wieku 15 lat i więcej w mieście i gminie Janikowo
według poziomu wykształcenia – 1996 r.**

	ogółem	wyższe	policealne	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia
Ludność rolnicza – razem								
osoby	2586	67	20	458	86	809	1070	76
%	100,0	2,6	0,8	17,7	3,3	31,3	41,4	2,9
Użytkownicy gospodarstw rolnych – razem								
osoby	472	8	2	87	8	204	158	5
%	100,0	1,7	0,4	18,4	1,7	43,2	33,5	1,1
Pozostali członkowie rodzin rolniczych								
osoby	2114,0	59,0	18,0	371,0	78,0	605,0	912,0	71,0
%	100,0	2,8	0,9	17,5	3,7	28,6	43,1	3,4
Użytkownicy – wykształcenie rolnicze								
osoby	170	6	0	48	x	116	x	x
%	100,0	3,5	, -	28,3	x	68,2	x	x
Użytkownicy – wykształcenie nierolnicze								
osoby	302	2	2	39	8	88	158	5
%	100,0	0,7	0,7	12,9	2,6	29,1	52,3	1,7
Źródło: obliczenia własne na podstawie wyników powszechnego spisu rolnego – 1996 r.								

Dla osób szukających pomocy w pisaniu prac z różnych dziedzin polecamy serwis [pisanie prac](#) z prawa, administracji, zarządzania, marketingu, pedagogiki i wielu innych dziedzin.